

DOEPAK

DuPAK DoePAK POPPENSPE(ELMUSEUMKRUISELKRANTKRABEL) DoePAK DuPAK
Nr. 140

Pulcinella, puttipu en cappuccino: foekepot en koffie

Drink tijdens je bezoek aan het Poppenspe(e)lmuseum eens een kopje koffie bij *Trijntje Peterselie*: het koosnaampje van de oud-Hollandse *Jan Klaassen* voor zijn echtgenote *Katrijn*. Hieraan is de naam van ons museumbuffetje ontleend. Het 'buffet van tante Trijntje' is een luilekkerland voor de museumbezoeker. Deze naam is niet zomaar gekozen, want voor sommige kluchtfiguren in het Europese volkspoppenspel is lekker eten en drinken érg belangrijk. De Italiaanse stamvader van deze lekkerbekken heet *Pulcinella* (spreek uit: poelstjenella). Pulcinella heeft een bochel en een bolle buik. Hij draagt witte kleren en een zwart halfmasker. Op zijn hoofd zit een slaphangende (koks)mutz. Ook hij is dol op hapjes en drankjes. Hierboven is deze commedia-dell'arte-figuur te zien op een cappuccino- en espressokopje. Onder het woord 'Vesuvio' is Castel dell'Ovo ('Kasteel van het ei') te ontdekken.

De Vesuvius met zijn rookpluim en de baai van Napels is een panorama dat je ook veel tegenkomt als achtergronddecor in de Napolitaanse straatpoppenkast. Rechts van het woord 'Pulcinella' is een pizza afgebeeld.

Op de kopjes bespeelt Pulcinella een *puttipu*: een *foekepot*, in het Duits *Teufelsgeige* ('duivelsviool'). Het instrument bestaat uit een aardewerken pot die als klankkast dient. Eroverheen is een vlies (varkensblaas) gespannen. In het midden daarvan is een bevochtigde of met hars bestreken stok gestoken. Als de muzikant met z'n hand een op- en neergaande en wrijvende beweging maakt, wordt de trilling die zo ontstaat overgedragen op het vlies. Zo krijg je een foek- of poetipoegeluid. De woorden 'puttipu' en 'foek' zijn onomatopeën, klanknabootsingen op basis van het karakteristieke geluid dat – in dit geval – het instrument maakt. De *rommelpot*, zoals het instrument ook wordt genoemd, is in sommige Nederlandse provincies en gewesten van België vaak te horen op oudjaarsavond of tijdens Sint-Maarten. Jongeren gaan in de carnavaltijd met dit 'bedelwerktuig' al zingend langs de buurtbewoners om snoep op te halen. "k Heb zolang met de foekepot gelopen, nog geen geld om brood te kopen. Foekepotterij, foekepotterij, geef me een oortje (muntje) dan ga ik voorbij."

De steel van de afgebeelde lepel heeft de vorm van een ?

Wil je meer te weten komen over musicerende en bourgondische poppenkastfiguren? Maak een reis door de wonderde wereld van het poppentheater op www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs en maak kans op een vrolijke poppenstrip. Op de websites www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2, www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl vind je informatie over het museum, de collectie, de thema-exposities en onze educatieve uitgaven. Bovendien zijn er enkele filmpjes te zien. Een *poppentheater-abc* geeft uitleg over de diverse poppentheater-technieken, -attributen, -figuren en -personen. Een Poppenspe(e)lplacemat, briefkaarten en documentatie zijn te koop in de museumwinkel. Weet je het juiste antwoord op de vraag? Vertel het ons en je krijgt een aardigheidsje als aandenken. Applaus!

Ontwerp lepel: Alessi/Massimo Giaccon ©. Merk kopjes: d' Ancap ©, Edizione Cappuccino/Espresso, Bella Italia 2 (2007). Ontwerp pastichetheater 'La casa di Pulcinella' ('Het huis van Pulcinella'): Hetty Paërl © (1996). Concept en tekst: Otto van der Mieden © (2008).

Doepak is hét Poppenspe(e)lmuseumcadeau. Doepak is gratis voor iedereen die de vragen van een Poppenspe(e)lspuurtucht goed beantwoord heeft. Verzamel alle afleveringen van de Doepakkruielkrant en -krabbel! Een dupak (spreek uit: doepak) is een stang- en trucepp. Het nummer met de dupak wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspoppentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uitrekken en weer inkrimpen van de hals van de Dood van Pierlala in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onderaf gemanipuleerd; de dupak wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doods stilte geschiedt, gaat het strekken en krimpen van de dupak razendsnel en met veel tumult. Dupak betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof. De stang waaraan de dupak hangt, gaat door het hoofd en het lijf en zit vast aan de houten heup. Het gat in het hoofd is wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupak is een touw vastgemaakt. De touwen gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhout. Door dit op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en veert weer op. Behalve springen kan de dupak ook om zijn as draaien; daarbij zwieren de armen wijd uit.